

ФЕДОРОНЧУК АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»,
доцент кафедри конституційного, міжнародного
та адміністративного права
Навчально-наукового юридичного інституту,
кандидат юридичних наук*

**СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ**

Значення громадянського суспільства важко переоцінити, адже від рівня його розвитку залежить те, якою буде держава, які відносини існуватимуть між людиною та державою, а також, яку роль відіграватиме людина в управлінні державними справами. Громадянське суспільство –це один із найважливіших елементів становлення суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави. Тому, визначення його сутності є надзвичайно цікавим та актуальним завданням.

Громадянське суспільство – суспільство, створивши котре, громадянин усвідомлює, що не він повинен служити державі, а держава – йому [1].

Засади формування громадянського суспільства в нашій державі закріплені в Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., Акті проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. та Конституції України від 28 червня 1991 р. Регулювання відносин між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства здійснюється також різноманітними спеціальними нормативно-правовими актами.

Як і кожний суспільний процес, процес становлення громадянського суспільства залежить від історичного, політичного, економічного, соціального, правового та інших чинників. Розуміння впливу кожного із них, допоможе охарактеризувати існуючий стан громадянського суспільства в Україні та виокремити певні його особливості.

Варто зазначити, що після здобуття Україною незалежності почалися процеси демократизації суспільного життя, які мали б принести зміни насамперед в громадянське суспільство, яке перебувало на стадії зародження. Проте населенню, яке довгий час перебувало під впливом тоталітаризму було важко прийняти нові демократичні форми відносин між державою та людиною, які вже на той час існували у державах Західної Європи, де громадянське суспільство було сформованим та дієвим. І це зрозуміло, потрібен був час, щоб звикнути до нових умов, до нових правил розвитку держави. З цього приводу А. Мацьовка зазначає, що проблемою становлення громадянського суспільства європейського зразка в Україні в усі часи була відсутність у населення бажання до впровадження демократичних цінностей, а у іншій частини населення наявність постійного бажання повернути радянський режим та

радянський уклад життя [2]. Ця прірва між тим, де опинилася наша держава отримавши таку жадану незалежність і реальністю, досі не подолана, адже громадянське суспільство так і не змогло стати абсолютно самодіяльним. Хоча окремі кроки на шляху його формування дають надію, що наше суспільство рухається у правильному напрямку (Пома-ранчева революція 2004 р., Революція Гідності 2013-2014 рр. та інші важливі події).

Починаючи з 2000-х років українське суспільство характеризується маргіналізацією громадського життя. В цей період активність громадян була досить низькою, що і було проблемою в побудові демократичного громадянського суспільства, адже людей у цей час турбували винятково матеріальні проблеми (невиплата заробітної плати, пенсій, інших соціальних виплат). За даних умов більша частина населення нашої держави була зосереджена на побутових питаннях, а питання політичного та громадського життя відходили на другий план.

Однією з характерних ознак громадянського суспільства є наявність громадських об'єднань, які мають бути незалежними від усіх гілок влади, релігійних установ чи бізнесу. На жаль в Україну традиції утворення таких об'єднань прийшли тільки на початку 2010-х років. До того діяльність таких об'єднань, якщо такі й були, відбувалася досить завуальовано під певним патронатом політиків або впливових бізнесменів, які таким чином хотіли підвищити свої рейтинги або отримати прихильність суспільства. Окремі об'єднання, які намагалися бути незалежними та працювати в інтересах населення, постійно зіштовхувалися із утисками, фінансовими труднощами та іншими перешкодами.

За даними дослідження проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно зсоціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 25 травня 2018 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей (опитано 2019 респондентів віком від 18 років) більше 85% громадян України не є членами жодних громадських об'єднань [3].

Одне з провідних місць у громадянському суспільстві займають політичні партії, оскільки вони мають прямий стосунок до громадянського суспільства, адже будь-яка політична партія репрезентує думку населення, яке підтримує певну політичну силу. Партії забезпечують безпосередній зв'язок влади з народом через своїх представників у владних структурах, але на жаль в Україні більша кількість політичних партій ще не вийшли на дійсний шлях громадського плюралізму. Така ситуація пов'язана з тим, що більшість партій залежна від фінансового капіталу олігархів, тобто в нашій державі відбулася олігархізація політичних сил, які діють переважно в інтересах великого капіталу, а не в інтересах народу. Незважаючи на те, що у 2015 році було запроваджено державне фінансування політичних партій, прозорості у цьому питанні не побільшало. Партії вигадують різноманітні схеми одержання коштів через посередників [4]. Також, частими є випадки, коли до влади в нашій державі приходять переважно популістські сили, які лише створюють ілюзію діяльності в інтересах народу, а

насправді ж вони діють лише у власних інтересах. Така діяльність політичних партій у власних інтересах, чи інтересах осіб, які її фінансують, досить часто призводить до зневіри населення у політиках, що в свою чергу веде до знецінення цінностей, які пропагує певна політична сила, і тому громадяни втрачають мотивацію до активної участі в громадському житті.

Важливу роль для розвитку громадянського суспільства відіграють засоби масової інформації (ЗМІ), адже вони впливають на формування поглядів людей, громадську думку. Слід пам'ятати, що ЗМІ – це зручний інструмент маніпулювання фактами та нав'язування населенню різного роду неправдивих ідей стосовно подій, що відбуваються у державі та рішень, які приймаються високопосадовцями. На сьогодні у нашій державі майже всі популярні та рейтингові ЗМІ знаходяться у власності олігархів, чи людей, які в тій чи іншій мірі мають відношення до влади. Тому, дуже важко назвати їх вільними та незалежними. Діяльність таких ЗМІ призводить до конфлікту інтересів у суспільстві, протиставлення однієї частини суспільства іншій, що у свою чергу гальмує об'єднанні процеси між різноманітними громадськими інституціями.

Громадянське суспільство і економіка завжди перебувають у взаємозв'язку. Ці явища є взаємопроникаючими та взаємозалежними. Особливістю нашого громадянського суспільства є те, що воно здатне у стислі терміни мобілізуватися для реалізації цілей та завдань власного розвитку. Досягнення цих цілей неможливе поза соціально-економічною сферою держави. Адже від соціально-економічного стану держави залежить те, в яких умовах і як функціонують інститути громадянського суспільства. З іншої сторони, саме громадянське суспільство виступає в ролі контролера, помічника різноманітних економічних процесів. Саме якість, розвиненість громадянського суспільства і його інститутів багато в чому визначають рівень розвитку економічних відносин і зрештою ефективність економіки в цілому.

Варто відмітити, що правове забезпечення функціонування інститутів громадянського суспільства має надзвичайно важливе значення. Тому що, шляхом закріплення у нормативно-правових актах механізмів взаємодії органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, з однієї сторони, і інститутів громадянського суспільства з іншої сторони, відносини між ними стають більш визначеними та стабільними.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо відмітити, що громадянське суспільство є комплексним явищем, розвиток якого обумовлений історичним, політичним, економічним, соціальним, правовим та іншими чинниками. Формування зрілого громадянського суспільства залежить від кожного з нас. Разом з тим, потрібно констатувати, що у наші дні є багато громадян, які не усвідомлюють значення сильного громадянського суспільства, залишаючись байдужими до громадських та державних справ. Така пасивна громадська позиція перешкоджатиме подальшому розвитку інститутів громадянського суспільства та держави загалом.

Список використаної літератури:

1. Головаха Є.І. Завдання кожного громадянина. – «День», № 144, 13 серпня 2010 URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/panorama-dnya/zavdannya-kozhnogo-gromadyanina> (дата звернення: 20.04.2020)
2. Андрій Мацьовка Громадянське суспільство в Україні. URL: <http://www.ukrpolitic.com/?p=13715> (дата звернення: 20.04.2020)
3. Офіційний веб-сайт Фонду Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва / Громадянське суспільство в Україні: виклики і завдання. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-v-ukraini-vykliki-i-zavdannya> (дата звернення: 20.04.2020)
4. Ігор Фещенко Звідки гроші в парламентських партій? 05.11.2018 URL: <https://vybory.pravda.com.ua/articles/2018/11/5/7149776/> (дата звернення: 20.04.2020)

Ключові слова: громадянське суспільство, громадські об'єднання, політичні партії, засоби масової інформації, економіка, право, громадська позиція.

Ключевые слова: гражданское общество, общественные объединения, политические партии, средства массовой информации, экономика, право, гражданская позиция.

Key words: civil society, public associations, political parties, media, economy, law, public position.

КРОЙТОР АРТЕМ ВІКТОРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри політичних теорій, кандидат політичних наук*

ІДЕОЛОГІЇ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ

Сучасний процес демократичного транзиту в Україні є досить складним, а його успішність залежить від спроможності політичної еліти держави дати відповідь на кризи, що супроводжують процес політичної модернізації. Варто погодитись з А. Пехник, яка зазначає: «Ринки, що розвиваються та демократизаційні процеси сприяють посиленню нестабільності політичного процесу. При цьому мова йде не тільки про революції, перевороти, зміни уряду і курсу, але й про ризики, які не становлять загрози для країни-інвестора, навпаки, є реальна загроза національній безпеці та політичній стабільності, яка обумовлена внутрішньополітичними процесами» [3].

Водночас невід'ємним інститутом демократії є політичні партії, які виконують вкрай важливі політичні функції з поміж яких:

По-перше партії є ефективним інститутом рекрутування політичної еліти, а їх боротьба за владу та зміна забезпечують поступальну ротацію політичної еліти в державі, що зменшує загрозу не демократичного способу зміни правлячих еліт;

По-друге партії виконують функцію артикуляції політичних ідей та цінностей, які домінують у суспільстві;